

För- och nackdelar med ett utökat studieår

---

*Rapport från en arbetsgrupp inom Sveriges
universitets- och högskoleförbund*

Innehåll

1. Bakgrund	3
2. Sammanfattning	3
2.1 Slutsatser	3
2.2 Rekommendationer	5
3. Nulägesbeskrivning och erfarenheter av sommarkurser	5
3.1 Dagens styrsystem	5
3.2 Sommarkurser 1995 och 1996 – Högskoleverkets uppföljning	6
3.3 Sommarkurser 2002	7
3.4 Samlade erfarenheter	9
4. För- och nackdelar med ett utökat studieår	9
4.1 Utökat sommarkursutbud eller nationellt treterminssystem?	9
4.2 Internationell eller europeisk samordning	11
4.3 Målgrupper för kurser sommartid	11
4.4 Lärosätenas förutsättningar för ökad volym av kurser på sommaren	12
Referenser	14
Bilagor	15

I. Bakgrund

Till och från har diskussionen om införande av ett utökat studieår i form av ett förlängt läsår eller tre terminer dykt upp. Några av de argument som brukar användas av förespråkare för ett utökat studieår är kortare studietid, bättre försörjningsmöjligheter för studenterna samt att högskolans infrastruktur, framför allt lokaler, skulle utnyttjas mer kostnadseffektivt.

Mot bakgrund av den diskussion som förts om treterminssystem och sommarkurser beslutade SUHF:s styrelse våren 2002 att uppdraga åt en arbetsgrupp att kartlägga möjligheter och begränsningar med en ordning där studenter kan ta i anspråk även sommaren för studier.

Arbetsgruppen har bestått av prorektor Gunnel Gustafsson, Umeå universitet, ordförande, planeringschef Ulla Myhrman, Uppsala universitet, ombudsman Björn Birath, SULF (t.o.m. nov -02), ombudsman Ann Fritzell, SULF (fr.o.m. dec -02), vice ordförande Jimmy Magnusson, SFS (fr.o.m. dec -02), Lars Eriksson, SUHF, sekreterare (t.o.m. dec -02) och Kersti Bergman Ingvarsson, SUHF (fr.o.m. dec -02). Generalsekreterare Bengt Karlsson, SUHF har deltagit vid några av gruppens sammanträden.

Gruppen har i sitt arbete använt befintligt material i form av utredningar, universitets och högskolors hemsidor, kursutbudet i den nationella databasen www.studera.nu samt inhämtat erfarenheter från några enskilda lärosäten.

Rapporten är upplagd på följande sätt. Inledningsvis redovisas slutsatser och rekommendationer. Sedan följer en nulägesbeskrivning och redovisning av hittillsvarande erfarenheter av sommarkurser. Slutligen analyseras vilka konsekvenser ett utökat studieår skulle få.

2. Sammanfattning

2.1 Slutsatser

Samarbetssträvanden präglar högre utbildning och forskning i Europa och världen i övrigt. Idag ser utbildningsutbud, utbildningarnas längd och terminernas förläggning mycket olika ut i skilda länder. Universitets och högskolors rätt att själva bestämma terminsindelningen är en förutsättning för svenska lärosätens möjligheter att välja samverkanspartner och att hävda sig på den internationella arenan. De jämförelser som kan göras mellan Åbo Akademis nya treterminssystem (se s. 11) och det av SACO studentråd föreslagna utvidgade studieåret visar att de skiljer sig avsevärt från varandra. Att övergå till samma modell som den som tillämpas vid Åbo Akademi innebär införande av treterminssystem men *inte* att läsåret förlängs.

Utbudet av kurser och program vid svenska universitet och högskolor har vuxit fram under lång tid. Styrsystemet ger möjligheter för lärosäten att anpassa kursutbudet, både ifråga om innehåll och förläggning i tid och till olika studerandegrupperns skilda behov.

Förhållandena varierar betydligt mellan olika lärosäten. Möjligheterna att centralt överblicka skilda studerandegrupperns olika behov är begränsade och en central styrning av terminsindelningen riskerar att bli kontraproduktiv.

Slutsats: Lärosätena bör behålla rätten att bestämma terminsindelningen.

Ett utökat studieår om 45 veckor skulle innebära effektiviseringar för *vissa* studerandegrupper genom att de kan korta av sin studietid. För studenter som uppbär studiemedel skulle försörjningen på årsbasis förbättras något. För många studenter är det förmodligen inte aktuellt att läsa mer än dagens 40 poäng under ett år. Tid för praktik, sommararbete och rekreation är för många studenter viktig. Ett utökat utbud av sommarkurser skulle bevara möjligheten att anpassa utbildningen till olika studerandegrupper och ge ökade möjligheter för alla studenter att läsa så många poäng under ett år som de önskar. Programstudenter skulle ges ökade möjlighet att läsa kurser för breddning och bildning. Sommarkurserna skulle också kunna användas för att ge yrkesverksamma möjlighet till kompetensutveckling. Bland lärare och forskare finns intresse för att utnyttja sommaren för kursutveckling, för att pröva nya undervisnings- och examinationsformer samt för att utveckla kurser som baseras på nya forskningsrön och det egna lärosätets profil. Inte minst kan detta vara intressant för att locka utländska studenter. Sommarkurserna kan användas för att förstärka Sverige som intressant land för utbytesstudier. Studieovana kan pröva högskolestudier under former som inspirerar till fortsatta studier. Ett omfattande intresse från olika studerandegrupper skapar ett högt sökandetryck till sommarkurserna.

Slutsats: Sommarkurser kan leda till effektivisering, breddning, profilering och internationalisering.

Arbetsgruppen är positiv till ett diversifierat utbud av sommarkurser och tillstyrker en ökad omfattning av kursutbudet. För närvarande finns en utveckling inom högskolan åt detta håll. För att stimulera utvecklingen behövs långsiktighet och tydlighet från såväl statsmakterna som högskoleledningarna. Sommarkurser kommer sannolikt inte att få samma omfattning som under övriga delar av året, men en betydande ökning torde gå att åstadkomma.

Slutsats: Sommarkursutbudet bör utökas.

Ett antal hinder finns dock för utvecklingen. Det bör påpekas att de begränsade resurserna i högskolan gör att möjligheterna till någon större utveckling inom befintliga ramar är små. Resursfrågan är central. Kostnaderna för underhåll och service ökar betydligt om läsåret förlängs och även lärarresurserna är begränsade. En utökning av sommarkursutbudet utan att nya resurser tillförs skulle innebära att resurserna tas från vår- och hösttermin. Den lägre prestationsgraden skapar därutöver problem för lärosäten som bedriver sommarkurser. Till detta kommer också studenters och lärares behov av studieuppehåll under sommarmånaderna, ett studieuppehåll som kan

användas till att få yrkeserfarenhet eller praktik för studenterna, till forskning för lärarna eller helt enkelt till vila och rekreation.

Slutsats: Begränsade resurser och behov av undervisningsfri tid för studenter och lärare utgör hinder.

2.2 Rekommendationer

Arbetsgruppens rekommendation är att nuvarande styrsystem bevaras för att möjliggöra att olika studerandegrupper skilda önskemål och behov kan tillgodoses i utbildningen. Arbetsgruppen föreslår också

att varje lärosäte fastställer egna mål och strategier för sommarkurser och då särskilt uppmärksammar

- ett ökat utbud av målgruppsanpassade kurser att förläggas under sommartid
- sommarkurser som ett forum för kursutveckling och profilering
- sommarkurser som ett medel att skapa bättre möjligheter för internationalisering

att den samlade högskolesektorn

- lämnar förslag till statsmakterna att skapa en incitamentsstruktur för ett utökat sommaruniversitet genom att exempelvis ge en extra ersättning för sommarkurser enligt samma princip som den ersättning som ges för nätuniversitetskurser
- initierar en satsning på ett internationellt sommaruniversitet i dialog och samverkan med departement och berörda myndigheter

3. Nulägesbeskrivning och erfarenheter av sommarkurser

3.1 Dagens styrsystem

Det svenska högskolesystemet har sedan länge utbildningen förlagd till i huvudsak två terminer, en hösttermin och en vårtermin. Före den nya högskoleförordningen reglerades terminsindelningen centralt, men från den 1 juli 1993 kan varje lärosäte besluta om läsårets indelning i terminer.

Dagens styrsystem (bland annat högskolelag och -förordning, resurstilldelnings- och studiemedelssystem) ställer inga hinder i vägen för dem som önskar erbjuda kurser och program under ett utökat studieår. I högskoleförordningens 6 kap §§1-2 anges att »all grundläggande högskoleutbildning skall bedrivas i form av kurser. Kurser får sammanföras till utbildningsprogram.« »Omfattningen av grundläggande högskoleutbildning skall anges enligt ett poängsystem, där varje poäng motsvarar heltidsstudier under en vecka.« Det är således fritt fram att förlägga kurser och program året runt på bästa sätt.

Resurstilldelningen till högskolan är konstruerad så att den inte påverkas av hur terminsindelningen ser ut. Resurser tilldelas för helårsstudenter och helårsprestationer oavsett när de är förlagda under året. Studiemedelssystemet är också utformat för att ge en ökad frihet vad avser studiernas förläggning i tiden. Studiemedlen beräknas per vecka och lämnas för det antal hela kalenderveckor som man studerar. Varje student kan erhålla studiemedel för sammanlagt högst 240 veckor (poäng). Universitet och högskolor lämnar uppgifter till CSN om kurstider, som ligger till grund för veckoberäkningen av studiemedel.

Sammantaget ger inte regelverket någon begränsning för när eller hur mycket studenter kan läsa under ett kalenderår och det utgör därmed inget hinder för att till exempel utöka läsåret med 10 poäng sommartid. Det finns många exempel på enskilda studenter som frivilligt läser fler än 40 poäng under ett läsår, under såväl terminstid som sommartid. Däremot finns få exempel på program som lagt in fler kurser per läsår än de 40 poäng som anses utgöra ett års heltidsstudier.

För att få en bild av omfattning och inriktning av sommarkurserna vid universitet och högskolor har arbetsgruppen utnyttjat befintligt material i utredningar, studerat lärosätenas hemsidor, kursutbudet på den nationella databasen studera.nu, gjort förfrågningar vid de egna lärosätena och genomfört telefonintervjuer med planeringsenheter vid några universitet. Arbetsgruppen har också tagit del av utredningar och kartläggningar som Högskoleverket utfört beträffande sommarkurser. Gruppens avsikt har inte varit att göra en fullständig kartläggning av omfattning och inriktning av sommarkurser. Istället har ett tillräckligt underlagsmaterial inhämtats för att ge en rimligt god bild för att kunna göra viktiga iakttagelser och dra slutsatser.

3.2 Sommarkurser 1995 och 1996 – Högskoleverkets uppföljning

Sommarkurser har erbjudits vid universitet och högskolor i många år. Omfattning och inriktning har varierat, men generellt har omfattningen varit begränsad. Statsmakterna har vid olika tillfällen gjort särskilda satsningar för att stimulera ett större utbud. En större satsning skedde 1995, då särskilda resurser för sommarkurser under 1995 och 1996 beslutades. Statsmakternas satsning innebar att omfattningen av sommarverksamheten skulle kunna utökas så att 25 000 studenter gavs möjlighet att delta under sommaren 1995 respektive sommaren 1996. Ett av regeringens motiv till att anordna kurser även på sommaren var att bättre utnyttja högskolornas resurser. Högskoleverket gavs sedermera i uppdrag att följa upp satsningen och redovisade sina resultat i en rapport 1998¹.

Enligt Högskoleverket föll verksamheten väl ut. Lsåret 1993/94 gavs sammanlagt 100 sommarkurser. Efter regeringens satsning ökade dessa avsevärt. Antalet kurser som erbjöds sommaren 1995 och 1996 var 450 respektive 700. Inte riktigt så många som det planerade antalet om 25 000 studenter per sommar deltog i kurserna, men väl drygt

---

¹ Särskilda utbildningssatsningar – vad blev det av dem? En uppföljningsstudie av vissa särskilda utbildningssatsningar inom högskolan som finansierats med arbetsmarknadspolitiska medel, Högskoleverket 1998.

17 000 sommaren 1995 och nära 20 000 sommaren 1996 (för fördelning per lärosäte se bilaga 1). Kurserna bestod i huvudsak av 5- och 10-poängskurser inom alla utbildningsområden. Tyngdpunkten låg på de humanistiska, samhällsvetenskapliga och naturvetenskapliga utbildningsområdena. Minst omfattande var utbudet inom medicin, vård och omsorg.

De flesta lärosätena redovisade enligt Högskoleverkets rapport mycket positiva erfarenheter av sommarkurserna, som var uppskattade och populära bland studenterna. Rekryteringen av studenter var oproblematisk och många lärosäten hade fler sökande än platser. Den allra största delen av studenterna på sommarkurser var registrerade i högskolan terminen före och/eller efter sommaren. Prestationsgraden låg på nära 60 procent, vilket är lägre än på ordinarie kurser, men ändå så högt att farhågan att många skulle anmäla sig enbart för att få ut studiemedel inte tycks besannad. En svårighet vid genomförandet var i enstaka fall brist på lärare. Intresset för att erbjuda sommarkurser har efter hand ökat från institutionernas sida. Resurser har kunnat effektiviseras och utnyttjas på ett rationellt och utvecklande sätt. Möjligheter har funnits att erbjuda kurser till såväl yrkesverksamma som studenter som velat effektivisera sina studier. Högskoleverkets bedömning var att det framför allt var redan antagna studenter som deltog i sommarkurserna som ett sätt att bättra utnyttja gapet mellan terminerna.

3.3 Sommarkurser 2002

Databasen www.studera.nu innehöll 594 kurser anmälda som sommarkurser 2002. Långt ifrån alla sommarkurser finns i databasen och sannolikt erbjöds ytterligare ett hundratal kurser sommaren 2002.² Utbudet av kurser är relativt betydande och utgör en ökning i förhållande till tidigare år. Enligt uppgifter från universitet och högskolor överträffade också söktrycket till kurserna förväntningarna.

Högskoleverket har gjort en uppföljning av universitetets och högskolors årsredovisningar för år 2002 (se bilaga 2). Av uppföljningen framgår att antalet helårsstudenter sommaren 2002 uppgick till nära 4 000. Sommarkurserna skulle därmed utgöra ca 1-2 procent av högskolans totala utbildningsutbud räknat i antalet helårsstudenter. Omräknat i individer är det dock betydligt fler. Sommarkurserna omfattar i allmänhet 5, i vissa fall 10 poäng, vilket betyder att antalet individer som läser sommarkurser är mellan 4 och 8 gånger så stort som antalet helårsstudenter. Det är en liten ökning i förhållande till tidigare år. Räknat i antal individer skulle sommarkurserna omfatta ca 6-9 procent av det totala antalet registrerade studenter i högskolan. Ett skäl till den något ökande omfattningen sommaren 2002 är sannolikt att universitet och högskolor tilläts använda en generösare prislapp. Full ersättning gavs utifrån antalet registrerade studenter oavsett vilka prestationer som utfördes. Under 2002 hade flera lärosäten outnyttjade takbelopp huvudsakligen på grund av rekryteringsproblem inom de naturvetenskapliga och tekniska utbildningsområdena. Detta bidrog till det ökade intresset att anordna sommarkurser. Den största omfattningen av sommarkurser räknat

---

² Framkom efter en jämförelse mellan det kursutbud som erbjöds på universitetets och högskolors hemsidor och de kurser som fanns registrerade på studera.nu.

i antal helårsstudenter fanns vid Uppsala, Göteborgs, Umeå och Lunds universitet med tillsammans ca 1 600 helårsstudenter eller 2000-2500 registrerade studenter. En genomgång av sökandestatistik till sommarkurser vid ett urval av universitet och högskolor visar att de i de allra flesta fall är översökta, i vissa fall mycket populära. Av de kontakter arbetsgruppen haft med olika universitet och högskolor framgår att det synes vara ett ökande intresse för sommarkurser. Arbetsgruppen har gjort närmare studier av sommarkursverksamheten vid Uppsala, Umeå och Stockholms universitet vilka redovisas nedan.

Uppsala universitet: Sedan sommaren 2001 har sommarkurser prioriterats vid Uppsala universitet. Dimensioneringen av sommarkurser inför 2002 beslutades efter önskemål från de olika utbildningsområdena (områdesnämnderna). Sommaren 2002 fanns ett rekordstort utbud av kurser (ett 80-tal) med ca 2 500 registrerade studenter, vilket motsvarande 427 helårsstudenter. Prestationsgraden hos sommarstudenterna var 42 procent, vilket är lågt men liknar tidigare erfarenheter av sommarkurserna. Sommarkursernas omfattning i förhållande till den totala utbildningsvolymen är begränsad och utgjorde ca 2 procent mätt i helårsstudenter. För universitetet som helhet har sommarkurserna marginell ekonomisk betydelse men för enstaka institutioner är de av stor vikt för att till exempel undvika uppsägningar av personal.

En analys av studentpopulationen visade att 72 procent av studenterna inom sommaruniversitetet var registrerade vårterminen 2002 och av dessa var 57 procent programstuderande. Av de programstudenter som läste sommarkurs valde 53 procent att läsa kurser utanför den egna fakulteten.

Vid Uppsala universitet har en tydlig prioritering av sommarkurser gjorts vilket kan ha påverkat den ökade omfattningen. Det är dock sannolikt att de viktigaste styrmekanismerna varit ekonomiska. De naturvetenskapliga och tekniska områdena har haft ett betydande utbud medan det samhällsvetenskapliga området haft ett begränsat utbud – trots stor efterfrågan. Detta kan härledas till att outnyttjade medel funnits inom det naturvetenskapligt-tekniska området, vilket i motsvarande grad inte funnits inom det samhällsvetenskapliga. Statsmakternas generösare tillämpning av ersättningsbelopp har också haft betydelse.

Umeå universitet: En uppföljning av utbudet och antalet helårsstudenter för sommarkurser vid Umeå universitet åren 1995-2002 ger intressanta resultat. År 1995 var det samhällsvetenskapliga området dominerande, medan de humanistiska, naturvetenskapliga och tekniska var mindre omfattande. Under åren har en omsvängning skett där humaniora, teknik och naturvetenskap ökat i omfattning och samhällsvetenskap minskat. Detta kan tydligt knytas till hur studerandeströmmar har förändrats.

Uppföljningen visade att Umeå universitet sommaren 2002 erbjöd ett 60-tal kurser där 1 757 studenter deltog, motsvarande 341 helårsstudenter. Av dessa var en majoritet tidigare registrerade studenter. Omfattningen av sommarkurser vid Umeå universitet är relativt begränsad och dess ekonomiska betydelse för universitetet inte så stor. Däremot är sommarkurserna i vissa fall mycket viktiga för enskilda institutioner.

En intressant iakttagelse från sommaren 2002 är att prestationsgraderna har ökat (en ökning med 8-9 procentenheter jämfört med föregående sommar). Prestationsgraden

ligger fortfarande på en lägre nivå (ca 55 procent) jämfört med ordinarie terminer, men har ökat i förhållande till föregående år. Vid Umeå universitet är en stor majoritet av sommarstudenterna »reguljära« studenter.

Stockholms universitet. Situationen skiljer sig inte nämnvärt från den i Uppsala och Umeå. Även vid Stockholms universitet har styrelsen prioriterat sommarkurser genom ett åtagande till fakultetsnämnderna om att ett visst antal helårsprestationer skall kunna hänföras till sommaren. Sommarkurserna ökade något sommaren 2002 jämfört med föregående år. Nära 2 000 studenter var registrerade (motsvarande ca 300 helårsstudenter). Knappt hälften av studenterna läste kurser vid naturvetenskaplig fakultet. Prestationsgraden sommaren 2002 var i genomsnitt 47 procent, vilket är något lägre än sommaren 2001. Generellt finns stort intresse för och efterfrågan på sommarkurser vid universitetet. En återkommande erfarenhet är dock att avhoppet är relativt ofta förekommande vilket bland annat leder till låg prestationsgrad.

3.4 Samlade erfarenheter

Hittills har utbudet av sommarkurser i betydande omfattning varit beroende av efterfrågan på utbildning under ordinarie terminstid. De ämnen som har ett mycket högt sökandetryck till studier vår och höst har haft mindre möjligheter att erbjuda sommarkurser, eftersom lärarkapacitet och platser måste användas på ordinarie terminstid. De ämnen som fått ett minskat sökandetryck har däremot kunnat använda sommarkurser för att rekrytera nya studenter och att behålla lärarkompetens.

Inom många ämnen finns en stark vilja att ge sommarkurser. Lärare ges här möjlighet till pedagogisk utveckling av kurser samt till att ge kurser med sin speciella forskningsinriktning som bas. Sommaren är också en tid då lärare från universitet och högskolor i andra länder kan engageras och tillföra internationella erfarenheter vilket bidrar till att bredda och kvalitetssäkra utbildningen. En viktig drivkraft för sommarkurserna har varit möjligheten till kursutveckling, att pröva nya undervisningsformer och utbildning för nya studerandekategorier.

4. För- och nackdelar med ett utökat studieår

4.1 Utökat sommarkursutbud eller nationellt treterminssystem?

Regeringen har i olika propositioner (senast i Den öppna högskolan prop. 2001/02:15) ställt krav på högskolan att i större utsträckning erbjuda kurser och program som är anpassade till enskilda studenters skilda förutsättningar och behov. Krav finns också på att öka insatserna för fortbildning och vidareutbildning. Dessa krav kan avse såväl innehåll som tillgänglighet i rum och tid. Den beslutanderätt som lärosätena har ger goda möjligheter till att leva upp till statmakernas krav.

Planeringen av utbildningen är en process som måste ske så nära de studerande som möjligt. Den grundprincip som gäller i nuvarande regelverk är också, att ansvar för utformning och inriktning av utbudet av kurser och program vilar på det enskilda lärosätet. Det samlade behovet från studenter och omvärld är komplext och svåröverskådligt. Dagens styrsystem ger emellertid varje lärosäte goda förutsättningar att analysera hur utbudet bör se ut och vilka möjligheter man har att förändra verksamheten så att utbud och efterfrågan av kurser överensstämmer. Ett sommarkursutbud ger särskilda möjligheter att möta ett antal av de krav och förväntningar som ställs på högskoleutbildningar. Ett profilerat kursutbud för yrkesverksamma samt kurser för breddning, allmänbildning och fördjupning kan ge en ytterligare valmöjlighet för många.

Ett förändrat läsår har både för- och nackdelar. Bland fördelarna förtjänar följande att nämnas: En förlängning av läsåret skulle leda till att den tid studenterna befinner sig i högskolan avkortas. Med fler poäng lästa varje år skulle den totala studietiden räknat i år minska. Vad beträffar studiefinansieringen skulle ett förlängt studieår ge studenter en bättre försörjning på årsbasis än den nuvarande.

Det är dock sannolikt många studenter och lärare som är positiva till dagens 10-12 veckors sommaruppehåll i undervisningen. Detta ger studenterna tillfälle till sommarjobb, praktik, utlandsvistelser och behövlig vila. Kanske har både studenter och lärare också behov av tid och utrymme för reflektion och eftertanke. Med ett utökat studieår skulle den tid som idag kan användas för att bearbeta ny kunskap minska. För lärarnas del skulle ett förlängt studieår även kunna innebära att möjligheten till sammanhängande tid för forskning minskar avsevärt. Forskarkonferenser och kongresser under sommartid är regelbundet återkommande inom det internationella forskarsamhället. Det är viktigt att svenska lärare och forskare har goda förutsättningar att delta i sådana aktiviteter. Nuvarande system ger sådana möjligheter.

Krav på effektiv tidsanvändning kan också motverka andra mål i högskolan. Högskoleutbildning skall inte bara ge ren kunskap, utan även bildning och möjlighet till personlig mognad och utveckling. Genom att korta av studietiden minskar sannolikt förutsättningarna för högskolan att uppnå de målen. Att förvärva bildning och personlig mognad är något som tar – och måste få ta – tid. Det kursutbud som erbjuds under ett förlängt läsår skulle sannolikt bli betydligt mera inriktat på att tillgodose programstudenternas behov. Möjligheten att nå nya målgrupper och erbjuda ett lite annorlunda fristående kursutbud kan därmed försämrats.

En uppenbar fördel med ett utökat studieår är att lokalerna kan utnyttjas rationellt. Det bör dock påpekas, att en övergång till en sådan ordning skulle innebära omställningskostnader för utveckling av olika administrativa system (till exempel antagningssystem och Ladok). Även de permanenta driftskostnaderna (bemanning, städning, administration osv.) skulle öka avsevärt om läsåret förlängdes.

4.2 Internationell eller europeisk samordning

Samarbetssträvanden präglar högre utbildning och forskning i Europa. Globaliseringsprocessen påverkar också högskolesektorn högst avsevärt. Idag ser utbildningsutbud, utbildningarnas längd och terminernas förläggning mycket olika ut i de europeiska länderna. Det finns för närvarande ingen harmonisering av terminsindelning eller längd på läsåret. Bologna-processen kan förväntas bidra till en ökad samsyn i ett europeiskt perspektiv.

När utvidgat studieår i form av ett treterminssystem diskuteras har på senare tid Åbo Akademis nya terminssystem lyfts fram. Det skiljer sig dock högst väsentligt från det i Sverige diskuterade treterminssystemet. I Finland har Åbo Akademi valt att förändra förutvarande tvåterminssystem till ett system med tre terminer utan att förlänga studieåret. Det skall också påpekas att det totala antalet studieveckor vid Åbo Akademi är 36, medan studenter i Sverige redan idag studerar 40 veckor heltid.

För att stödja internationaliseringen av den högre utbildningen, öka genomskinligheten och därmed underlätta mobiliteten har ECTS-systemet införts vid svenska universitet och högskolor. 60 ECTS-poäng motsvarar ett års heltidsstudier oavsett hur många veckor studierna består av. Åbo Akademis 36 veckor motsvarar liksom Sveriges 40 veckor 60 ECTS-poäng. Om studieåret i Sverige skulle utökas till 45 veckor finns inget som säger att det automatiskt skulle motsvara mer än 60 ECTS-poäng. Tillgodoräknande frågor och jämförelser med europeiska länders utbildningar skulle definitivt inte underlättas av ett utökat studieår och såväl student- som lärarutbyte skulle sannolikt försvåras.

4.3 Målgrupper för kurser sommartid

En viktig grundförutsättning för att öka antalet sommarkurser är att det finns ett intresse och en efterfrågan från olika målgrupper. Såvitt gruppen kan bedöma finns en betydande efterfrågan för sommarkurser. Utbudet av sommarkurser vänder sig till olika målgrupper beroende på lärosäte och ämne. Nedan följer en genomgång av olika tänkbara studerandegrupper.

- Studerandegrupper som önskar vidga sin kunskap och bredda sin allmänbildning kan erbjudas sommarkurser som idag ges som ett led i universitets och högskolors ambition att erbjuda bildningskurser.
- Sommarkurser kan vara ett sätt att erbjuda studieovana möjlighet att pröva högskolestudier. Förhoppningsvis kan det leda till att de inspireras att fortsätta studera.
- Studenter som redan befinner sig i högskolan kan använda sommarkurser för att bredda sin utbildning till andra ämnen än huvudämnena eller programstudier.
- Redan antagna studenter kan tänkas vilja skynda på sina studier

- Yrkesverksamma kan erbjudas kompetensutveckling sommartid, bland annat i form av uppdragsutbildning. Om möjligheterna att studera sommartid blev större skulle förmodligen betydligt fler bedriva fortbildning och vidareutbildning inom högskolan.
- Utbytesstudenter och studenter vid andra svenska lärosäten som vill läsa en särskild inriktning eller ett särskilt ämne kan erbjudas sådana möjligheter under sommaren.
- En annan möjlighet är att använda sommarkurser som ett led i en ökad internationalisering och ett ökat studentutbyte. På senare tid har strömmen av inresande studenter varit större än utresande. Den svenska högskolan har inga studieavgifter, det finns utbildning av god kvalitet och många kurser ges på engelska. Förutsättningar för att klara infrastrukturfrågor som exempelvis boende är relativt goda under sommarmånaderna.

Ett sätt för statmakerna att underlätta det internationella studentutbytet är att som en riktad särskild satsning som försöksverksamhet låta något eller några lärosäten utforma Summer Schools som huvudsakligen skulle rikta sig till utländska studenter. Ingen enskild högskola klarar detta, men med hjälp av staten, EU, Svenska institutet, näringslivet, samarbete mellan lärosäten, lokala och regionala aktörer skulle förslaget vara fullt möjligt att genomföra. Innehållet i kurserna skulle kunna profileras efter forskningsinriktning.

4.4 Lärosätenas förutsättningar för ökad volym av kurser på sommaren

Sommarkurserna är inte enbart efterfrågestyrda utan också beroende av lärosätenas förutsättningar. Sommarkurser skulle kunna användas för att pröva nya idéer såväl beträffande pedagogik som innehåll. Utveckling av nya undervisnings- och examinationsformer och möjlighet att pröva kurser med annat innehåll kan troligen ses som stimulerande för många lärare. Om omfattningen av nätbaserade kurser ökar inom högskolan kan det även vara ett bra alternativ att förlägga nödvändiga moment av kursträffar till högskolan under sommaren.

Ekonomiska realiteter är viktiga drivkrafter för viljan att erbjuda sommarkurser. Dagens resurstilldelningssystem gör tillgången på grundutbildningsmedel starkt beroende av bland annat svängningarna i sökandeströmmarna. Anordnandet av sommarkurser är ett bra sätt att parera den kortsiktiga statliga budgeteringen med högskolans långsiktiga verksamhet. En sådan möjlighet är viktig att behålla inom högskolan.

Incitamentsstrukturen är till viss del styrande för omfattningen av sommarkurser. Den mindre ökning i omfattning år 2002 i förhållande till tidigare år beror förmodligen till stor del på att full ersättning gavs utifrån antalet registrerade studenter oavsett vilka prestationer som utfördes. Prestationsgraden på sommarkurser är betydligt lägre än under vår- och hösttermin och i en situation där takbeloppen utnyttjas skulle det inte bli ekonomiskt försvarbart att fortsätta att erbjuda dem i samma omfattning. För att ge universitet och högskolor ytterligare incitament att erbjuda sommarkurser och för att

kompensera för den något lägre prestationsgraden kunde ett system med extra ersättning per helårsstudent för sommarkurser användas, liknande det som idag används för nätuniversitetskurser. En sådan investering i högskolesystemet skulle ge bättre utbildning anpassad till olika studenters skilda behov och goda förutsättningar för ett livslångt lärande.

Det nya striktare studiemedelsystemet har uppenbarligen gjort många sommarstudenter mer angelägna att prestera poäng, vilket på sikt kan förändra bilden och minska behovet av ekonomisk kompensation för lärosätena. Samtidigt riktar sig sommarkurserna till delvis andra målgrupper, till exempel yrkesverksamma, som inte är beroende av studiemedel och kanske inte heller lika angelägna att examineras.

Ett hinder för en fortsatt utbyggnad kan vara möjligheterna att få fler lärare än idag att arbeta sommartid. Sommaren utnyttjas av många till annan verksamhet, egen forskning och framför allt en lagstadgad och avtalsenlig sommarsemester. Benägenheten att ändra sådana rutiner kan vara begränsad. Å andra sidan kan det finnas lärare som ser möjligheten att använda sommarkurser för en bättre planering av sin samlade tid för utbildning och forskning.

Referenser

Flexibelt terminssystem, sammanställning av enkätundersökning genomförd under hösten 2002, SACO:s Studentråd, 2002.

Särskilda utbildningssatsningar – vad blev det av dem? En uppföljningsstudie av vissa särskilda utbildningssatsningar inom högskolan som finansierats med arbetsmarknadspolitiska medel , Högskoleverket 1998.

Ett förändrat terminssystem på universitet och högskolor i ljuset av en cost-benefit analys, D-uppsats nationalekonomi, Ida Evertsson, Uppsala universitet, 2002.

Ändrad terminsindelning – utvidgat studieår? Kjell Gunnarsson, rapport till Utbildningsdepartementet, 1993.

Utbildningsutbudet. Villkor och möjligheter, Lunds universitet, Lena Eriksson, 2001.

PM Högskoleverket 020823, Delårsrapporterna från universitet och högskolor: ”Stor ökning av antalet studenter”, Stig Forneng samt sammanställning av årsredovisningarnas uppgifter av sommarkurser, Stig Forneng.

Genomgång av årsredovisningar, policy- och strategidokument vid universitet och högskolor.

Bilaga I

Antal planerade platser, helårsstudenter, registrerade och genomsnittlig prestationsgrad per lärosäte sommaren 1995

	Plan. hst	utfall hst	utfall reg.	prest. grad
Uppsala universitet	567	302	3193	52
Lunds universitet	525	196	1698	68
Göteborgs universitet	630	491	3304	60
Stockholms universitet	636	155	1280	48
Umeå universitet	319	149	1401	54
Linköpings universitet	221	98	1155	61
KTH	168	4	245	50
Luleå tekniska universitet	105	26	190	71
Högskolan i Borås	74	62	448	62
Högskolan Dalarna	95	18	193	65
Högskolan i Gävle	105	42	293	47
Högskolan i Halmstad	105	34	593	58
Högskolan i Kalmar	42	11	113	82
Högskolan i Karlskrona/Ronneby	18		129	
Högskolan i Karlstad	105	26	410	50
Högskolan Kristianstad	53	18	149	80
Högskolan i Skövde	84	37	246	62
Högskolan i Trollhättan /Uddevalla	53	43	228	61
Högskolan i Växjö	210	125	581	36
Högskolan i Örebro	158	28	759	60
Högskolan på Gotland	116	57		62
Lärarhögskolan i Stockholm	158	9	148	69
Mitthögskolan	252	176	672	38
Mälardalens högskola	53	51	258	3
Högskolan i Jönköping		24	448	50
Totalt	4852	2182	17652	58

**Antal planerade platser, helårsstudenter,
registrerade och genomsnittlig prestationsgrad
per lärosäte sommaren 1996**

	Plan. hst	Utfall hst	Utfall reg.	prest. grad
Uppsala universitet	567	575	3780	60
Lunds universitet	525	440	2128	51
Göteborgs universitet	630	638	1975	64
Stockholms universitet	636	248	1121	62
Umeå universitet	319	259	1759	59
Linköpings universitet	221	190	1420	66
KTH	168	59	410	66
Luleå tekniska universitet	105	29	469	66
Högskolan i Borås	74	89	78	95
Högskolan Dalarna	95	30	505	63
Högskolan i Gävle	105	64	362	44
Högskolan i Halmstad	105	84	592	63
Högskolan i Kalmar	42	22	207	63
Högskolan i Karlskrona/Ronneby	18	13	194	47
Högskolan i Karlstad	105	68	750	59
Högskolan Kristianstad	53	26	233	70
Högskolan i Skövde	84	33	431	52
Högskolan i Trollhättan /Uddevalla	53	52	283	40
Högskolan i Växjö	210	213	1065	25
Högskolan i Örebro	158	154	723	60
Högskolan på Gotland	116	194		74
Lärarhögskolan i Stockholm	158	19	232	92
Mitthögskolan	252	176	1021	62
Mälardalens högskola	53	101	743	33
Högskolan i Jönköping	32	41	141	68
Totalt	4884	3817	19905	58

Bilaga 2

Sommarkurser år 2002, antal helårsstudenter

Lärosäte	Antal helårsstudenter
Uppsala universitet	438
Lunds universitet	323
Göteborgs universitet	358
Stockholms universitet	297
Umeå universitet	341
Linköpings universitet	184
Karolinska institutet	0
KTH	118
Chalmers	0
Luleå tekniska universitet	0
SLU	i.u.
Karlstads universitet	166
Växjö universitet	215
Örebro universitet	24
Blekinge tekniska högskola	60
Högskolan i Borås	81
Högskolan Dalarna	136
Högskolan på Gotland	70
Högskolan i Gävle	83
Högskolan i Halmstad	70
Högskolan i Jönköping	32
Högskolan i Kalmar	107
Högskolan Kristianstad	159
Högskolan i Skövde	46
Högskolan i Trollhättan/Uddevalla	69
Idrottshögskolan	0
Lärarhögskolan i Stockholm	4
Malmö Högskola	34
Mitthögskolan	171
Mälardalens högskola	144
Södertörns högskola	66
Konsthögskolan	7
Summa	3 804